

Pavel Križman

PARTIZANSTVO IN SPOMENIK NOB

Ko je v Italiji prišel na vlado fašizem, je zelo zgodaj udaril po naših vaseh. Že v prvem letu njegove oblasti so njegovo trdo roko na lastni koži občutili tudi Kontovelci. Leta 1922 so črnosrajčniki do smrti pretepli domačina Karla Starca *u' d Cilna*. Za posledicami mučenja je leta 1924 umrl Kontovelec Jože Pertot, ki je bil urednik Dela, glasila Komunistične partije, Jožeta Cijaka, upravnika Dela in nato uslužbenca sovjetskega konzulata, pa so fašisti zastrupili v Genovi 23.4.1927.

V drugi polovici dvajsetih let je na Kontovelu in na Proseku delovala celica tajne protifašistične organizacije Borba. Vladimir Štoka (1910-1943), ki je deloval v Borbi, je bil na 1. tržaškem procesu obsojen na dvajset let zapor. Na 2. tržaškem procesu je bil na deset let zapor obsojen njegov nečak Drago Štoka (1920-1944).

V medvojnem času je bilo v konfinaciji in po zaporih 21 Kontovelcev. Po padcu fašizma so ustanovili odbor Osvobodilne fronte za Prosek in Kontovel, ki pa je kmalu začel delovati za vsako vas posebej. Že prej pa je bila v vasi močno razširjena ideja upora, prvi domači aktivisti so že delovali na terenu in imeli stike s slovenskim osvobodilnim gibanjem z osvobojenih področij.

V vasi so se skupine ljudi zbirale v ilegali. Tudi s Kontovela so mladi odpotovali v partizane že nekaj mesecev pred padcem Italije, kot na primer Teodor Košuta *u' d Mortuta* (r. 1924), Oskar Daneu *M'k'runou* (r. 1921), Milko Starc *Pok'r* (r. 1923), Ivan Frankič *Bolc* (r. 1917), Sergij Vrabec *Pekou*, največ pa jih je odpotovalo takoj po 8. septembru 1943 ali pa spomladi 1944. leta. Najmlajši padli borec, ki je odšel v partizane takoj po 8. septembru, je bil Egon Daneu, letnik 1928, ki je bil ubit že 26. septembra v Škrbini.

Ko so Kontovelci odhajali v partizane, so bili razmeščeni v najrazličnejše brigade. Tiste, ki so se vključili v boj pred padcem fašizma in takoj potem, so vključili v I. kraški bataljon, ki pa so ga že avgusta 1943 začeli ukinjati in so njegove borce vključili ali v Gradnikovo brigado ali pa v Primorski odred. Večina tistih, ki so se vključili po 8. septembru, je šla v novoustanovljeno XIX. brigado Srečka Kosovela. Kosovelova brigada je najprej delovala na Krasu, nato pa tudi na Pivki,

v Vipavski dolini in tudi na južnem predelu Trnovskega gozda. Štela je tudi čez 1.100 borcev. Delovala je do maja 1945, ko je z drugimi enotami IX. Korpusa osvobodila Gorico in Tržič.

Decembra 1943 je 4. bataljon Kosovelove brigade postal Južnoprimorski odred, v katerem so se borili tudi številni Kontovelci. Veliko tistih, ki so se v borbo vključili spomladi 1944, je bilo razmeščenih v XVIII. Bazoviško brigado, ki je bila ustanovljena 24.4.1944, vanjo pa se je avgusta 1944 vključil še Južnoprimorski odred. Tudi Bazoviška brigada je delovala do konca vojne in bila soudeležena v bojih za osvoboditev Trsta.

Veliko Kontovelcev je bilo pred padcem Italije vključenih v italijansko vojsko v Južni Italiji. Ti so se po 8.9.1943 znašli na ozemlju, ki so ga osvobodili Anglo-američani, in se vključili v komaj ustanovljene Prekomorske brigade, ki so bile prepeljane v Dalmacijo in ki so sodelovale pri osvobajanju tamkajšnje obale v smeri severa. Prekomorcev je bilo 35.000, od teh kar 22.000 Slovencev-državljanov Italije.

Po osvoboditvi se je večji del kontovelskih partizanov vrnil domov, kjer jih je vas navdušeno sprejela. Veselje se je seveda mešalo z žalostjo ob misli na padle in pogrešane: 23 partizanov se ni vrnilo iz osvobodilnega boja. Med padlimi je bil tudi Vojko Regent: po njem in po Ivanu Ukmarju s Proseka (1.2.1926 – 3.4.1944) so poimenovali proseško-kontovelsko prosvetno društvo "Ivan-Vojko", ki je bilo ustanovljeno že 18.8.1945.

*Povojni napis (l. 1946)
na Güllč'vi gostilni
Pri pilju*

Padli za svobodo

BANDELJ EMIL, *u' d Bandlja*, rojen 11.8.1912, v partizanih od 7.6.1944. Bil je borec XVIII. Bazoviške brigade. Padel je 25.3.1945 na Poreznu pri Cerknem.

CIJAK JUST, *Lajt' rjou*, rojen 4.8.1920, v partizanih od 12.2.1944. Bil je borec III. Prekomorske brigade 26. Divizije. Padel je pri Kninu 29.11.1944.

CIJAK ALBERT, *Lajt' rjou*, rojen 25.8.1923, v partizanih od septembra 1943. Bil je borec Južnoprimorskega odreda. Padel je v Utovljah 23.5.1944.

DANEU DANILO, *Č' mparjou*, rojen 20.5.1914, v partizanih od 8.9.1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Bil je zajet in odveden v nemški Buchenwald, kjer je umrl 26.9.1944.

DANEU EGON, *Pekou*, rojen 26.1.1928, v partizanih od 12.9.1943. Padel je kot borec I. kraškega bataljona 26.9.1943 v Škrbini.

DANEU BRUNO, *u' d Š' ta*, rojen 30.1.1927, v partizanih od 11.9.1943. Bil je borec Vipavskega bataljona. Zajet od Nemcev je umrl v nemškem taborišču 19.11.1943.

DANEU MARTA, *Farm' n' va*, rojena 7.10.1923, v partizanih od 9.9.1943. Bila je borka Vipavskega bataljona in je padla v Šempetru pri Gorici 15.9.1943.

DANEU VOJKO, *Šiša*, rojen 29.2.1921, v partizanih od 15.2.1944. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Zajet od Nemcev in odpeljan v Nemčijo, je umrl 13.6.1944.

GRMEK BRUNO, *u' d Grm' ka*, rojen 13.12.1924, v partizanih od 10.5.1944. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Padel je 24.2.1945 pri Trebuši.

KAPUN VLADIMIR, *u' d B' k' rica*, rojen 14.6.1923, v partizanih od 12.9.1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Padel je v Mrzli Rupi 3.11.1944.

KOŠUTA EDVIN, *u' d Mortuta*, rojen 27.2.1920, v partizanih od 8.9.1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Padel je v Spodnjem Vrsniku pri Idriji 11.4.1944.

KOŠUTA TEODOR, *u' d Mortuta*, rojen 13.6.1924, v partizanih od 10.6.1943. Bil je borec I. kraškega bataljona. Padel je v Ajdovščini 25.9.1943.

PRAŠELJ JUST, *Mlak' r*, rojen 13.2.1920, v partizanih od 11.9.1943. Bil je borec I. kraškega bataljona. Padel je v Repnu 27.9.1943.

REGENT KAREL, rojen 4.1.1913, v partizanih od leta 1943. Pogrešan od leta 1944.

REGENT MATIJA, *Ukou*, rojen 25.3.1913, v partizanih od 9.9.1943. Bil je borec 3. Gradnikove brigade. Padel je na Predmeji 1.3.1944.

REGENT VOJKO, *Ukou*, rojen 29.9.1914, v partizanih od leta 1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Padel je v Mrzli Rupi 25.1.1945.

STARC MIRKO, *K' püzou*, rojen 4.11.1918, živel je v Mariboru, kjer se je vključil v partizane. Padel je 16.6.1944 blizu Maribora.

ŠTOKA DRAGO, *Markčjou*, rojen 2.2.1920, v partizanih od 6.9.1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Padel je v Srednjem v Beneški Sloveniji 19.2.1944.

ŠTOKA EMIL, z *Dula*, rojen 22.1.1913. Ko je bil v partizanih, so ga zajeli Nemci in odvedli v taborišče, od koder se ni vrnil več.

ŠTOKA IVAN, *Tokutou*, rojen 23.8.1914, v partizanih od 10.9.1943. Bil je borec Vipavskega bataljona. Padel je v Črničah 23.9.1944.

ŠTOKA STANISLAV, *Stršinou*, rojen 10.9.1928, v partizanih od 11.9.1943. Bil je borec I. kraškega bataljona. Padel je pri Volčjem Gradu oktobra 1944.

ŠTOKA VLADIMIR, *Markčjou*, rojen 9.12.1910, v partizanih od 9.9.1943. Bil je borec I. kraškega bataljona. Padel je v Komnu 12.10.1943.

Borci, umrli za posledicami vojne

DANEU IVAN, *J'rončjou*, rojen 7.5.1918, v partizanih od 10.5.1944. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Pri partizanih je zbolel in umrl na Kontovelu 16.6.1947.

DANEU JOSIP, *Ž'panou*, rojen 1.5. 1925, v partizanih od 6.6.1944. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Pri partizanih je zbolel in umrl zaradi posledic 11.7.1952.

STARC MILAN, *Starčjou*, rojen 31.1.1923, v partizanih od 9.9.1943. Bil je borec XIX. Kosovelove brigade. Zbolel je in umrl na Kontovelu 4.5.1949.

Od okupatorja zajeta ter odpeljana v taborišče

FRANKIČ MARIJA, *u' d Bolca*, rojena 1.8.1902. Nemci so jo zajeli in odpeljali v taborišče Auschwitz, kjer je umrla 10.3.1945.

Partizanski pogreb

25. novembra 1945 so bili po skoraj vseh vaseh okrog Trsta partizanski pogrebi. Tako je pisal takratni Primorski dnevnik: "*Danes 25. t.m. bodo v vsem openskem okraju (Opčine, Bazovica, Gropada, Trebče, Padriče, Konkonelj, Prosek, Kontovelj in Sv. Križ) svečano pokopali domače partizane, ki so s svojo krvjo napojili primorsko zemljo, da bi iz nje vzkliklo seme svobode za prebivalstvo teh krajev. Njihove ostanke so pripeljali iz raznih predelov naše domovine, kjer so bili začasno pokopani. Vsi pogrebi se bodo vršili popoldne (na Proseku ob dveh), na Kontovelju pa bomo spremili padle tovariše na njihovi zadnji poti ob desetih zjutraj.*"

Vabimo vse partizane, bivše španske bojvnike in vse ljudstvo, da s svojo udeležbo dostojno počastijo junake, ki so tako nesebično žrtvovali svoja življenja za osvoboditev Slovenskega Primorja in Trsta."

Na Kontovelu so najprej na pokopališču pripravili grobnico, ki so ji po domače pravili *žjarh*. Morali so pokopati partizane Egona Daneva, Vladimira Štoka, Doroteja Košuto, Marto Daneu, Justa Prašlja in Alberta Cijaka. Odločili so se, da bodo poleg njih pokopali tudi neznanega Rusa, ki je padel v zadnjih borbah za osvoboditev Trsta in tovariša Josipa Pertota, ki je umrl zaradi posledic fašističnega

*Žalni sprevod partizanskega pogreba
na Kontovelu (Pud pitku) 25.11.1945.*

*V ozadju streha dvorane
Gospodarske zadruge, kjer so
domači partizani ležali na parah;
nad njo poslopje osnovne šole*

mučenja leta 1924 in je bil pokopan v neblagoslovljeni zemlji. Pri pripravi grobnice je sodelovala cela vas. Padle so peljali v dvorano pri Društveni gostilni na Kontovelu. Na pogrebu je bila prisotna cela domača vas in velika množica iz okoliških vasi. *“Mladeniči in dekleta v narodnih nošah so nosili nešteto vencev in šopkov rož. Bivši bojevniki partizani v uniformah so nosili krste, pokrite z narodnimi zastavami. Drugi so spremljali padle junake k zadnjemu počitku kot častna straža. Godbe so neprestano igrale žalne koračnice, pevski zbori pa so peli žalostinke. Povsod so visele zastave na pol droga ali s črnim trakom. Z globokim občutkom in hvaležnostjo so ljudske množice spremljale na zadnjo pot one, ki so širom primorske zemlje padli za boljše življenje.”* (Primorski dnevnik, 17.11.1945).

Vaščane je navdajal ponos, obenem pa sta bila močni tudi žalost in jeza. V bližini Društvene gostilne so posadili toliko cipres, kolikor je bilo padlih.

Spomenik

Spomenik Kontovelcem, ki so padli v NOB, so odkrili na kontovelskem pokopališču 2. novembra 1947. leta. Istega dne so se podobne slovesnosti odvijale tudi v bližnjih vaseh. Tedaj so tudi v Trebčah in Boljuncu odkrili spomenika padlim, pri Sv. Ivanu pa spominsko ploščo.

Kar 2.000 ljudi se je takrat udeležilo slovesnosti na Kontovelu. Prisotna je bila cela vas, številni Barkovljani, Prosečani in Križani, prišli pa so tudi ljudje iz mesta. Zbirališče je bilo pred cerkvijo, nato pa je sprevod krenil proti pokopališču. Po navedbah kronista Primorskega dnevnika, 4. novembra 1947, so na slovesnosti spregovorili dr. Jože Dekleva, tov. Renato Rizzotti v italijanščini in nato Kontovelec tov. Alojz Cijak. Naslov članka v takratnem Primorskem dnevniku se je glasil: *"Izpolnili bomo oporoko padlih borcev z nadaljevanjem borbe za naše pravice"*.

Jože Dekleva je poudaril, da tovariši niso padli le za osvoboditev slovenskega naroda izpod fašizma, a tudi zato, *"da se na ruševinah gnilega reda sprost nova boljša bodočnost slovenskega naroda in da se ustvari bratstvo med narodi"*. Borili so se tudi zato, da se utrdi povezanost med slovenskimi ljudmi. Vrline padlih so bile velika požrtvovalnost, ljubezen do lastnega naroda, domovine in človeštva nasploh. Nazadnje je spregovoril o ovirah, ki jih je povzročala angloameriška vojaška uprava, in pozval ljudstvo, naj sledi zgledu padlih borcev.

Alojz Cijak je v verzih opeval pomen slovenskih gora, kjer so naši fantje umirali za svobodo. Prav on je izdelal idejni načrt za spomenik. *"Spomenik, zgrajen v obliki Triglava iz samih naravnih kraških skal, je trud domačih fantov, ki so več mesecev neumorno delali"*.

Domačina Pepi Starc *Starčjou* in Stanko Starc *Pok'r* sta leta 1997, tik pred praznovanjem petdesetletnice postavitve spomenika, poudarila, da so pri gradnji spomenika sodelovali predvsem mladi, ki so se vračali iz partizanskih in aktivističnih vrst. Potrdila sta, da je bil pobudnik spomenika Alojz Cijak, ki naj bi si zamislil njegovo obliko z vrhom Triglava in bazenčkom z morsko vodo, ki simbolizirata boj slovenskih partizanov od Triglava do Jadrana. On je tudi vodil dela, pri katerih je sodelovalo veliko število domačinov in še drugi so pomagali. Navdušenja je bilo namreč veliko. Pod Cijakovim vodstvom so iskali in lomili primerne skale na področju od Briščikov do Repniča, nakladali so jih na vozove, ki so jih posodili repenski kmetje. Vozove so pripeljali na Kontovel z domačo konjsko vprego, ki so ji v strmino morali ročno pomagati.

Spomenik je zgrajen iz osmih skalnih gmot; med njimi so za zgornji del spomenika izbrali take, ki simbolizirajo konice Triglava. Lomljenje in izkopavanje je potekalo ročno brez vsakršnih tehničnih pripomočkov. Stopničasti podstavek, na katerem je Kajuhov napis, je sklesal Karlo Ban *u'd Batice*.

Ko so kopali v globino za grobnico, so naleteli na živo skalo in na močne vodne izvire, tako da so morali vodo odstranjevati z vedri. Pri delih, ki so trajala tri mesece, je sodelovalo tudi do deset ljudi istočasno. Žene so prinašale malice in kosila. Svečanosti se je udeležil tudi kontovelski revolucionar Ivan Regent z ženo. Pravijo, da je tudi nagovoril množico. Tudi njegova žena je pomagala pri gradnji z drugimi Kontovelkami, ki so po hišah zbirale denar za spomenik, skrbele za vence, cvetje in narodne noše.

Na spomeniku je plošča z imeni in podatki o padlih in pogrešanih, ki pa niso povsem točni. Poleg zgoraj omenjenih padlih in pogrešanih partizanov sta tudi

*Angel Grljanc ob
oskrunjenem spomeniku
aprila 1983*

imeni Ivana Zana iz Bele krajine in Rusa Aleksjeja, ki sta padla na Kontovelu 29.4.1945. Spomenik krasi rdeča granitna zvezda, ki so jo leta 1983 “neznanci” odstranili in delno poškodovali.

Leta 1959 so v grobnico položili tudi posmrtno ostanke partizanske učiteljice, novinarke in pisateljice Mare Samse, ki je želela biti pokopana s partizanskimi borci v kraju, ki bi ji omogočal pogled na rodni Trst. Na spomenik pa so napisali tudi ime Franca Štoke (u. 1969), ki je pokopan v Ljubljani.

29.10.1972 so domačini popravili spomenik in obnovili spominsko ploščo z imeni, katerim so dodali še imena nekaterih partizanov, ki so umrli v povojnih letih. Skupno je sedaj 30 imen. Leta 1978 so se vaščani odločili, da ob spomeniku uredijo še spominski park.

Za spomenik skrbi nekaj požrtvovalnih vaščanov. Na tem mestu bi se radi spomnili vsaj nekaterih, ki so nas že zapustili. To so bili Vida Gerlanc Menucci (u. 1997), Gička Daneu (u. 1994) in Angel Grljanc (u. 1997).

16.11.1997 je bila na Kontovelu svečanost ob 50-letnici postavitve spomenika. Svečanosti se je udeležila večstoglava množica. Spregovorili so Mario Briščik, Arturo Calabria in Jože Koren, ki je zaključil z besedami: “Nihče si ne želi, da bi se v bodočnosti morala uresničevati pesnikova misel, ki je izpisana na spomeniku - **LEPO JE, VEŠ, MAMA, LEPO JE ŽIVETI, TODA ZA KAR SEM UMRL, BI HOTEL ŠE ENKRAT UMRETI** -, saj je bilo v zadnjih letih dovolj krvi in grozot v naši bližini.” S tem je opozoril na morijo v Bosni in Hercegovini.

OSTALI PARTIZANI S KONTOVELA

<i>priimek in ime</i>	<i>domače ime</i>	<i>oče</i>	<i>rojstvo</i>
1. Albi Livio	<i>Zjelja</i>	Anton	13.3.1926
2. Bandelj Josip	<i>u' d Bandlja</i>	Anton	10.5.1910 (u. 15.10.1987)
3. Bandelj Angel	<i>u' d Bandlja</i>	Anton	3.12.1914
4. Bizjak Ivan	<i>B' zjakou</i>	Anton	20.1.1927
5. Cjak Viktor	<i>u' d Tuančka</i>	Kristjan	14.2.1927
6. Černe Jože	(r. v Tomaju)	Alojz	25.3.1908 (u. 5.4.1984)
7. Daneu Alojz (Slavko)	<i>Č' mparjou</i>	Alojz	22.11.1920
8. Daneu Danilo	<i>L' kačjou</i>	Štefan	29.4.1915 (u. nov. 1988)
9. Daneu Edvard	<i>M' k' run</i>	Anton	8.2.1927 (u. 1997)
10. Daneu Josip	<i>Činka</i>	Josip	3.10.1911
11. Daneu Lidja (Marija)	<i>L' kačj' va</i>	Štefan	26.10.1908 (u. 18.11.1987)
12. Daneu Miroslav	<i>Šr' gandou</i>	Anton	23.8.1918 (u. 7.6.1994)
13. Daneu Mario	<i>Činka</i>	Josip	6.3.1925 (u. 4.6.1981)
14. Daneu Oskar	<i>M' k' run</i>	Anton	11.3.1921 (u. 30.4.1985)
15. Daneu Simon	<i>Papj' žou</i>	Ivan	10.2.1901 (u. 28.6.1976)
16. Daneu Sveto	<i>K' ndletou</i>	Ivan	1.11.1916
17. Fabčič Bernard	(r. v Lozicah – Vipava)		7.8.1907 (u. 28.5.1983)
18. Frankič Ivan	<i>u' d Bolčka</i>	Ivan	5.2.1917 (u. 18. 6. 1993)
19. Gerlanc Karel	<i>F' kinou</i>	Jožef	1928
20. Grljanc Angel	<i>u' d Č' mp' rica</i>	Matija	16.5.1915 (u. 12.9.1997)
21. Grmek Josip	<i>u' d Urša</i>	Jožef	6.2.1915
22. Kočever Bruno	<i>Lüžou</i>	Friderik	30.9.1924
23. Kopun Rihard	(r. pri Sv. Jakobu)		5.2.1908 (u. 12.1.1980)
24. Košuta Vida	<i>u' d Mortuta</i>	Josip	26.8.1921
25. Matjačič Marjo	<i>M' r' kan</i>	Josip	28.12.1920 (u. 15.8.1993)
26. Pertot Ivan	<i>Čuna</i>	Ivan	18.1.1910 (u. 3.4.1985)
27. Pertot Josip	<i>Brvinčjou</i>	Anton	2.3.1923 (u. 22.6.1998)
28. Pertot Just	<i>Čuna</i>	Ivan	26.1.1921 (u. 2.4.1980)
29. Pertot Mario	<i>Brvinčjou</i>	Anton	24. 2.1926 (u. 12.9.1968)
30. Prašelj Alojz	<i>s Kam' nc</i>	Alojzij	24.1.1920 (u. 2.4.1999)
31. Prašelj Rajmund (Mundi)	<i>Soncetou</i>	Anton	3.7.1920
32. Puntar Rudolf	(r. na Proseku)	Ivan	17.11.1920 (u. 30.6.1992)

<i>odhod v NOV</i>	<i>čin</i>	<i>enota</i>
15.6.1944	borec, desetar	Južnoprimorski odred - Bazoviška brigada
15.5.1944 (v Alžiru)	borec, nam. komandirja, vodnik,	Prekomorska brigada, 26. div. art. bat; 9. art. div.
15.6.1944	pomočnik kom. čete	XVIII. Bazoviška brigada, Južnoprimorski odred
	borec	Južnoprimorski odred, Bazoviška brigada
junij 1944	borec	Južnoprimorski odred
9.9.1943	borec	
februar 1944	borec	Prekomorska brigada - mornarica
september 1943	borec	Prekomorska brigada
9.9.1943	borec	Kraški bataljon
15.7.1944	oficir, šef zobne stanice	XVI. udarna Dalmatinska
	borka	
1944	borec	
9.9.1943	kurir (44 - hudo zbolel, se vrnil domov)	Kraški bataljon, Kosovelova brigada
avgust 1943	borec	na terenu, sabotažna skupina
1941 sod. z OF za	borec	Gubčeva brigada
Bežigradom (Lj.), 1943		
september 1943	borec	Prekomorska brigada
	borec	Prekomorska brigada (aviacija)
15.8.1943	borec	Kraški bataljon, Kosovelova brigada
	borec	Kosovelova brigada, VOV
12.9.1943	desetar, vodnik, politdelegat, pomočnik komisarja	Kosovelova brigada, 1. Bataljon; mornariški odred pri IX. Korpusu
pomlad 1944	borec	Južnoprimorski odred
	borec	Kosovelova brigada
1943	borec	Prekomorska
9.9.1943	borka	Južnoprimorski odred
	borec	IV. prekomorska brigada
10.9.1943	borec	Kraški bataljon
	borec	Pri grških partizanih, Prekomorska brigada
15.4.1944	borec	Jurišni bataljon - VII. Korpus
januar 1944	borec	
9.9.1943	kom. bataljona, vodnik min. voda, inštr. oficirske šole, šef oddelka za gradnje	Kraški bataljon, Gradnikova brigada, Vojkova brigada
9.9.1943 (Komen)	borec	Južnoprimorski odred, Kraški bataljon
10.9.1943 (Gorica)	borec	Južnoprimorski odred (I. četa, 3. Bat.)

33.	Prašelj Andrej	<i>Mrak' r</i>	Andrej	26.5.1918
34.	Prašelj Miroslav	<i>u' d Kata</i>	Jožef	12.10.1922
35.	Prašelj Florjan (Cveto)	<i>Roštou</i>	Andrej	23.2.1927
36.	Regent Josip-Jože	<i>Duht' rjou</i>	Jakob	15.2.1911
37.	Regent Sveto (Santo)	<i>s Kuluna</i>	Matija	1.6.1911 (u. 4.1.1982)
38.	Slavik Bruno	<i>u' d Fuz' lka, Šušť' rjou</i>	Karel	14.4.1923 (u. 1966)
39..	Slavik Renato	<i>u' d Fuz' lka, Šušť' rjou</i>	Karel	9.12.1927 (u. 1983)
40.	Starc Alfred	<i>u' d Čada</i>	Ivan	19.4.1925
41.	Starc Just-Avgust	<i>u' d Fuksa</i>	Jože	8.9.1914
42.	Starc Karel	<i>Šardutou</i>	Karel	5.10.1923 (u. 2.6.1997)
43.	Starc Mara por. Ukmar	<i>u' d Cilna</i>	Josip	4.12.1924
44.	Starc Matija	<i>Pah' rjou, u' d Titita</i>	Tomaž	4.2.1900 (u. 26.7.1972)
45.	Starc Milan	<i>spud Frneda</i>	Anton	29.6.1917 (u.11.9.1980)
46.	Starc Milan	<i>B' štjanou</i>	Jože	28.2.1922 (u. 24.9.1958)
47.	Starc Milko	<i>Pok' r</i>	Andrej	16.12.1923 (u. 12.12.1990)
48.	Šegina Karel	<i>Mekljou</i>	Ivan	11.9.1912
49.	Škerk Angel	<i>Škrkou</i>	Anton	29.12.1911 (u. 21.4.1990)
50.	Škerk Karel	(r. v Saležu)		12.2.1908 (u. 1980)
51.	Štoka Angel	<i>Gv' rdjanou</i>	Simon	2.7.1919 (u. 31.3.1987)
52.	Štoka Angel	<i>Papj' žou</i>	Matija	21.1.1925 (u. 23.2.1999)
53.	Štoka Bruno	<i>z Dula</i>	Josip	8.12.1921
54.	Štoka Cijan	<i>Tokutou</i>	Jakob	1924
55.	Štoka Egon	<i>Zimj' tou</i>	Josip	23.4.1928 (u. 24.12.1957)
56.	Štoka Ernest	<i>z Dula</i>	Josip	14.8.1914
57.	Štoka Franc	<i>Markčjou</i>	Jakob	11.8.1901 (u. 25.8.1969)
58.	Štoka Ljubo	<i>Vrhouc</i>	Josip	18.4.1923
59.	Štoka Milan	<i>Uzou</i>	Emil	19.9.1927
60.	Štoka Slavoljub	<i>Tokutou</i>	Jakob	15.3.1920
61.	Štoka Stanislav	<i>Grgutou</i>	Ivan	27.6.1925 (u. 18.4.1995)
62.	Štoka Stanko	<i>Vrhouc</i>	Josip	23.2.1927 (u. 12.12.1977)
63.	Trampuš Marčelo	<i>u' d Cülca</i>	Anton	11.8.1926
64.	Trampuš Mario	<i>u' d Cülca</i>	Anton	1927
65.	Ukmar Just	<i>u' d Giovana (s Hrama)</i>	Alojz	17.5.1921 (u. 17.7.1992)
66.	Vrabec Sergij	<i>Pekou</i>	Avgust	
67.	Zorn Radovan	(r. v Prvačini)	Henrik	13.11.1924

september 1943	borec	angleško vojno letalstvo (jugoslov. enota), Prekomorska brigada
9.9.1943 (Otranto)	borec	I. prekomorska brigada
17.4.1944	borec	Južnoprimorski odred, aerobaza VII. Korpusa
	borec	
november 1943 (Alžir)	borec	Aviacija JLA (Zemun)
	borec	Prekomorska brigada
maj 1943	borec	Južnoprimorski odred
	borec	Južnoprimorski odred
	namestnik komandirja bataljona	Bazoviška brigada, mornarica
9. septembra 1943	borec	Kosovelova brigada
9.9.1943 (Vogrsko)	borka	Južnoprimorski odred, 1. četa, 3. bataljon, Gradnikova brigada
	borec	
10. nov. 1944	borec	JLA - Vojvodina
	borec	
julij 1943	komandir, namestnik kom. bataljona	brigada Simon Gregorčič, Tone Tomšič
	borec	XIX. Kosovelova brigada
15.5.1944 (Alžir)	borec	756 aerodromski vod, Prekomorska brigada
(Južna Italija)	borec	Prekomorska brigada
	borec	
8.9.1943 (Kostanjevica)	borec	Južnoprimorski odred, XIX. Kosovelova brigada
september 1943	borec	Kosovelova brigada
september 1943	borec	Kosovelova brigada
	borec	
september 1943	pomočnik komandanta, pol. komisar	Bazoviška brigada
9.9.1943	borec, desetar	Goriška fronta, Kosovelova brigada Gradnikova brigada, Idrijski odred, Vojkova brigada, Minerski vod, Inženirski odred
9.9.1943	borec	I. bataljon XIX. Kosovelove brigade,
10.9.1943	komisar bataljona, inšp. za povezave	Goriška brigada
12.9.1943	borec	Kraški bataljon, 3. četa, zaščitni bataljon IX. Korpusa
9.9.1943	borec	VDV in VOS
pomlad 1944	borec	Idrijski odred
	borec	Prekomorska brigada
12.5.1944	borec	II. bat. Pom. kom. Sev. Jadrana
avgust 1943	borec	
november 1943 (Renče)	borec	Belokranjski odred

PRIČEVANJA

Milan Štoka - *Uzou* (1927)

Milan Štoka je bil v skupini tistih mladih Kontovelcev, ki so takoj po padcu fašizma odšli v partizane in so se borili v Kosovelovi brigadi. V začetku petdesetih let se je preselil v Argentino, kjer še danes živi v Buenos Airesu.

“8. septembra 1943 - takrat nisem imel še 16 let - sem se s prijatelji, s katerimi sem delal v Trstu, napotil proti Miramaru, da bi na tamkajšnji postaji vzeli vlak za v Trst. Ko smo prišli po stezi do razgledne točke ob ograji, smo na morju zagledali italijansko torpedovko, ki je bežala pred Nemci. Ti so streljali nanjo, vendar je niso zadeli. Nismo razumeli, kaj se dogaja. Nekdo je rekel, da je razpadla Italija, da je podpisala premirje. Zato nismo šli v Trst, ampak smo se vrnili domov. Šli smo v kasarno na Prosek, ki so jo bili Italijani zapustili. Tam sem vzel ročne bombe, dve puši in eno raketo: vse sem nesel skrit v neko jamo, ki je bila pod kontovelskim pokopališčem. Naslednji dan smo šli v partizane: zbrali smo se v Starčevem dulu, pri Strseljah: bilo nas je 9: vodil nas je Gigi (Alojz Prašelj) s Kamenc, ostali pa so bili Milan Starčjou, Edvin u'd Mortuta, Ljubo z Vrha, njegov brat Stanko (ki je umrl), Renato Šuštr'jou (Slavik), Aldo Zajc in Uči Starc. Od tam smo šli v Gabrovec, ustavili smo se v ogradi na križišču med cesto za Zgonik in Salež med hrasti, od tam smo šli med Samatorco in Saležem čez hribe. Tam smo dobili kamione; odšli smo proti Volčji Dragi, a ne vsi, saj je Gigi ostal v Komnu, kjer je dobil drugo nalogo.

Nekateri so šli v partizane že nekaj mesecev prej (Oskar M'k'runou, Dorči u'd Mortuta). Njim so zaprli očeta in mater.

Za nas je bilo partizanstvo veliko navdušenje – Vojko Premrl je bil naš Robin Hood (umrl je, takoj ko smo začeli hoditi v partizane). V partizanih smo imeli velike žrtve, ker nismo bili pripravljeni, padlo je veliko mladih ljudi. Navadno smo prišli do orožja, ki so ga Italijani odvrgli. V partizanih sem bil do konca vojne, demobiliziran pa sem bil šele leta 1946.

Vsi smo bili navdušeni, ni bilo treba propagande, na Kontovelu in na Krasu smo sodelovali 100% s partizani (v nekaterih krajih v Vipavi, kjer so bili pod vplivom nasprotnih duhovnikov, in na primer v Idriji in na Dolenjskem, je bilo drugače). Vsi smo sovražili fašizem in partizanstvo je bila edina opcija, da gremo proti njim. Takrat je bil upor v vseh vaseh. Ko smo šli proti Volčji Dragi in smo se spopadli z Nemci, je bila z nami Marta (Daneu) Farm'n'va, edina partizanka s Kontovela, ki je padla. Že prej so bili po vaseh aktivisti, a je bilo bolj tajno. Potem smo vsi pokazali navdušenje... Karabinjerji, vojaki so takrat vedno izvajali nasilje. Mi, kot fantje, smo v klapi vedno govorili proti fašističnemu sistemu.

Na Primorsko sta prišli dve nemški diviziji, ki sta postavili postajanke v raznih krajih, Ajdovščini, Komnu, Senožečah, Dornberku, Rihemberku (Braniku), Sežani, Opčinah, Nabrežini, Dutovljah, Postojni, Idriji, in sta sprožili vrsto ofenziv.

Mi s Kontovela smo bili skoraj vsi v 3. bataljonu Kosovelove brigade. Na začetku smo bili revčki: nismo se znali braniti, napadati, le na koncu smo postali dosti bolj aktivni, saj je šlo za naše življenje.

Ko smo se vrnili iz partizanov, smo se čutili uresničeni: naučil sem se biti družaben (če smo imeli kaj hrane, smo si jo vedno razdelili) in naučili smo se, kaj pomeni trpljenje. Pretrpeli smo največjo krutost v življenju. Videli smo toliko mladih fantov umreti tudi zaradi malenkostnih ran. Nismo imeli zdravnika, Vojko Premrl je na primer umiral tri dni zaradi strela skozi želodec. Najbolj smo se bali biti ranjeni: ne bi mogli bežati in bi bili prepuščeni Nemcem, zato smo si raje vzeli sami življenje. Eden od naših, ki je umrl tako, je bil Edvin u'd Mortuta, čudovit fant: ostal je ranjen na neki planjavi, in kdorkoli bi prišel k njemu, bi izgubil življenje. Nihče mu ni mogel pomagati, saj so nas napadli nenadoma, ko je bila megla, gotovo so nas ovadili naši domači ljudje. Padlo je okrog 50 borcev. Nismo vedeli, kaj narediti - morali smo zbežati - aprila meseca 1944 - na Ledinah nad Idrijo - večina ljudi tam je bila pri domobrancih.

Bolničarji so imeli obveze in 'vse' potrebno. Regent Vojko, Ukou, je bil ranjen v glavo in je izkrvavel na poti v bolnico; prav tako je izkrvavel v glavo ranjeni Ladko B'k'rica (na Trnovem, Mrtva Rupa - bolnica).

Med partizanstvom sem bil tudi enkrat doma, en teden. Bal sem se priti domov, ker so bili na Kontovelu Nemci. Mama je bila iz Saleža, zato sem šel v Salež. Ranjen nisem bil nikoli.

Ko smo bili na Srednjem nad Kambreškim, kjer sta padla Drago Markčjou in Evgen Ravbar, komandant bataljona, je bila velika borba. Zjutraj nam je bilo naročeno, bili smo v štirih, naj ne gremo na Kambreško, vodnik pa nas je peljal prav tja. Tam je bilo polno Nemcev, ki so še spali, a so imeli straže; ko smo hodili po neki planjavi, nas je zagledal stražar. Zbežali smo v hrib, on je streljal, a ni ranil nikogar. Nato so šli takoj v napad. Takrat so čakali Ravbarja (mi smo zaostali). Ostrostrelec ga je ustrelil, ko je hodil po cesti - on je tedaj vodil Ruse. Veliko je bilo ruskih partizanov, ki so zbežali od Nemcev. Ko so ustanovili ruski bataljon, so šli vsi Rusi vanj, Evgen Ravbar je bil njihov komandant, ker je znal rusko. Z Rusi smo se dobro razumeli. Bili so zelo hrabri.

Leta 1945 sem šel na komando mesta Sežana. Tu je bilo bolj zavarovano, zato sem se rešil. Spominjam se, kako (bili smo v hribu, skriti med borovci - med Vogljami in Repnom) so nam ženske za veliko noč prinesle en plenir dobrot (nas je bilo približno sedem). Na Krasu se je sicer vedno dobilo kaj dobrega, ko smo bili v Trnovskem gozdu pa ne - tam je bilo strašno.

Ljudje so nam vedno kaj dajali, včasih kuhano meso brez soli - meso smo dali v nahrbtnik in smo jedli več časa. Ker smo bili mladi, smo znali vse prenesti, vedno smo se prekladali ponoči, skoraj nikoli podnevi zaradi varnosti. Brigade so štele približno od 400 do 600 mož. Na začetku smo imeli italijansko orožje, nato tisto, kar smo vzeli Nemcem, imeli smo tudi angleške uniforme, čevlje, titovko. Ko smo

odhajali v partizane, smo si s sabo kaj prinesli. Nato smo dobili od Italijanov nahrbtnike, gavete, deke, ročne bombe, municijo, puške, kakšno Źitovko so zašile naše Źenske na hitro. Komaj smo prišli, smo navadno morali iti na straŹo: dve uri straŹe, nato pa smo se vrstili. Najbolj smo trpeli zaradi spanja. Hodili smo cele noči, včasih smo se vrgli na tla in zaspali kot čoki ali pa smo spali pokonci, tako da smo se zvrnili na tla, po dva, tri metre.

Včasih, ko so ubili kravo, smo natočili krvi in tisto okoli črev, od koder pride mast, smo skuhali in loj smo ocvrli in pojedli. Vsak je malo pojedel teh kravjih ocvirkov. Na pohodih, ko smo šli na Šentviško goro, med Idrijco in Baško grapo, smo dobili čoke od kapusa, ki smo jih olupili in pojedli. Brskali smo povsod, da bi pod snegom našli kakšno jabolko. Včasih nismo jedli po dva dni. Vode pa je bilo povsod dovolj. Tisti, ki so kadili, so laŹje blaŹili lakoto. Vedno smo dobili kako cigareto. Lakota je bila zelo velik problem.

Ko smo prišli v kako naselje, smo včasih naredili miting z govori, plesi (jaz nisem plesal, ker sem bil premlad). V bataljonu so bile tudi številne Źenske. Nekatere so bile močnejše, bolj koristne, bolj zavedne od moških.

Ko smo 1945. leta prišli v SeŹano, kjer je bila Źe 4. armada, vsa urejena (bila je redna vojska), v lepih uniformah, smo bili vsi raztrgani. Jaz sem nosil zastavo, a sem imel razklane hlače. Tam so nas čakali z muziko in cvetjem – seŹanske punce so me-tale cvetje na nas. Takoj sem šel iskat neke nemške hlače. Navdušenje je bilo strašno.

Ko se je končala borba na Opčinah, smo se pripeljali dol z biciklom. Šli smo iz SeŹane skozi Opčine mimo kasarn na poti z Opčin proti Proseku. V kasarni sem našel dve steklenici konjaka, cigarete, škatlo in bombone v Źakeljčku iz blaga. Ko smo šli po Rouni dol, so bili v bliŹini še Nemci, vsako toliko smo streljali na levo in na desno, da bi prestrašili Nemce, saj nismo hoteli umreti prav zdaj. Prišli smo na Kontovel, kjer so bili AngleŹi. Vrstila so se velika praznovanja. Na Kontovel sem prišel 10. maja. Po vojni so hoteli vsi biti partizani.

Spominjam se tudi, kako sem šel v SaleŹ z bratrancem, ki je bil pri sabotaŹi: ‘Milan, greš z mano’, mi je rekel, ‘vzemi samo ročno bombo in copate, da naju ne bodo slišali.’ Ne revolverja ne puše nisva imela; prišla sva 200 m od ovinka, preden pride Źeleznica s Proseške postaje v NabreŹino. Na tistem ovinku sva naredila luknje. On je postavil plastičen dinamit. Bila sva sto metrov daleč, ko je razneslo vlak. Kosi so padali okrog naju. Kot zajca sva stekla v SaleŹ. Promet je bil zaradi tega ustavljen 24 ur.

Spominjam se napada pri Dobravljah. Čakali smo Nemce, prišli so s kamioni, spredaj je bil tank, na sredi ena avtoblinda. Tank je šel na mine, uničili smo vse kamione, imeli smo tudi tankovsko oroŹje. En Italijan se je predal, vzeli smo ga z nami, čeprav navadno nismo delali ujetnikov. Tega, ki se je predal, bil je Italijan iz JuŹne Italije, sem srečal po vojni v Ljubljani: dobil je dve medalji v znak hrabrosti in se je naučil slovenščine.

*Kontovel -
slavoloki v vasi
ob prihodu
mednarodne komisije
v naše kraje (1946).
Pogled od Društvene
gostilne na M'dula*

Takoj ko smo se vrnili na Kontovel, smo šli v Trst, iz Trsta pa nazaj v Sežano. Ko se je končala jugoslovanska okupacija Trsta, smo morali tudi mi iz Sežane proč. Protivili smo se, ker smo mi osvobodili teritorij. Zelo smo bili razočarani. Naš narod se ni znal upreti, ker ni imel nikjer zaslombe.”

Stanko Starc - Pok'r (1913)

Stanko Starc (1913) je bil eden izmed prvih aktivistov OF. Pripeljal je prve partizane na Kontovel.

“Tisti, ki so bili poklicani v redno vojsko, kot Badalič s Proseka, so zbežali. Na Kontovelu je šlo več ljudi v mornarico kot v kopensko vojsko, nihče pa ni šel prostovoljno. To so bili letniki 11,12,13. Takrat je redkokdo bežal v Jugoslavijo. Večkrat so odpeljali čez mejo Italijane, ki so zbežali iz italijanske vojske. Tiste domačine, ki so jih Italijani ulovili po vasi (predvsem letnike 24, 25, 26), so peljali v Posebne bataljone, predvsem zato, da ne bi zbežali k partizanom. Moj brat Emil (Milko) Starc (letnik 1923) s štirimi ali petimi drugimi, je bil eden od prvih v vasi, ki se je odločil za odhod v partizane, zato so fašisti zaprli očeta in mater in bi zaprli še sestro, če ne bi imela leto dni starega otroka, mlajši brat pa je bil v Italiji interniran v takozvanih delavskih bataljonih. Že leta 1941 sem bil organiziran v OF. Sodeloval sem v trosilni in napisni akciji pri Tomažičevem procesu (II. tržaškem

procesu) leta 1941, bil sem povezan z Oskarjem Kovačičem, ki je imel javko na mojem domu na Kontovelu št. 113 in imel sem stike z bivšim komandantom Istrskega odreda Mariom Magajno. Partizani so bili dobro organizirani v naših krajih že leta 1942. Pred vojno sem bil vojak pri mornarici, samo en mesec; zaradi zdravstvenih težav sem se vrnil domov. V času vojne so me fašisti dvakrat zaprli, moj boter me je dvakrat rešil zapora; svetoval mi je tudi, naj se umaknem iz Trsta. Rekli so mi, da imam možnost iti 6 mesecev v Grčijo. Po polomu Grčije so me Nemci odpeljali v Nemčijo, od koder sem se vrnil šele junija 44.

Pomagal sem partizanom v vas in potem držal stalne stike z njimi. Prva celica OF v vasi je morala širiti propagando, pobirati denar in živež. Kontovel in Prosek nista imela skupne celice OF. Na Kontovelu so bili vaščani močno povezani, na Proseku pa je bila situacija nekoliko bolj zapletena.

Ljudje so v vasi rade volje pomagali, ženske so na primer iz rjuh izdelovale obveze in so jih peš nosile v Veliki Dol; preko Saleža in Samatorce je namreč vse hodilo v Veliki Dol.

Leta 1944, ko sem še bil v Nemčiji, me je poklicala v Italijo tvrdka Tripcovich. Tedaj sem spet začel delovati na terenu. Nemci so me še dvakrat ulovili, rešil pa me je dokument, ki sem ga dobil v Nemčiji.

Tedaj so bili Nemci prisotni povsod, imeli so postojanko pr R'g'j'nt'h. Ti Nemci so bili Avstrijci, dobri Nemci, pred preiskovalnimi akcijami so domačine obvestili, naj se skrijejo. Veliko je bilo tudi policije v civilu. Starih ljudi in žensk niso pošiljali v Nemčijo. Pravi Nemci so bili pravi teror. Na koncu vojne so se Nemci skušali predati Američanom.

Na Kontovelu in Proseku je bila ob osvoboditvi zelo visoka morala. V vasi so bili plesi, postavljali so zastave, slavo loke, kulune iz bršljana. Ko je bila jugoslovanska vojska v Trstu, je bilo vzdušje na višku. Tudi velik del Italijanov je bil naklonjen Jugoslaviji. Ob prihodu Angležev in Američanov je bilo razočaranje veliko: toliko mrtvih in trpljenja zastonj!

Ljudje so se vračali iz taborišč in iz posebnih bataljonov tudi dva meseca pozneje.

Kar se tiče partizanskega pogreba, so najprej pripravili grobnico (žjarh) na pokopališču s pomočjo celotne vasi, nato pa padle peljali v dvorano pri Društveni gostilni. Na pogrebu je bila prisotna cela vas in okoliške vasi. Bilo je eno samo veliko navdušenje in obenem žalost. Pri Društveni gostilni so posadili toliko cipres, kolikor je bilo padlih."

Livio Albi - Zjelja (1926)

Livio Albi je odpotoval v partizane spomladi 1944. Najprej je bil vključen v Južnoprimorski odred, nato pa je do konca vojne bil v Bazoviški brigadi.

"Ob padcu Italije sem bil v Italiji in sem odhajal domov. Ulovili so me Nemci blizu mesteca Soave. Peljali so me v Verono, v San Michele, kjer je bilo manjše

taborišče za ujetnike in kjer sem ostal približno mesec in pol. Bilo je tudi veliko ruskih ujetnikov.

Od tam so me poslali v Bosco Chiesanuova, Campolongo, nato pa v bližino Trenta. Nato mi je uspelo zbežati z dvema drugima peš do Verone, kjer sem imel teto v San Micheleju. Tam sem ostal nekaj dni, nato pa sem se vrnil domov.

Skočil sem z vlaka v Miramaru, ker so pravili, da so v Trstu Nemci, bila je pomlad 1944. leta. Skrit sem ostal nekaj časa v Čedazu v vili Vivante, pri baronici, ki je veliko pomagala partizanom. Prišel sem v stik s fanti iz Barkovelj, ki so bili organizirani v GAP v doberdobskem Dolu. Slavko Briščik iz Barkovelj mi je predlagal, da gremo v partizane. Ko so prišli pome, me slučajno ni bilo, saj me niso obvestili, kdaj bomo šli. Teden potem je prišel Bruno, Slavkov brat, star je bil 15 let, ki mi je povedal, da so drugi že šli. V Barkovljah sva ukradla kolo za dva, vzela sva dve pištoli in tri bombe. Preko Tržiča sva prišla v Dol, tam je počilo kolo, na srečo pa sva tam srečala partizane Južnoprimorskega odreda, ki so v bližini imeli miting. Komandant naju je potem peljal preko Opatjega sela v Sveto. Tam sem srečal Pepija Ž'panouga, Angela Bandlja, Delka Metlika, več Križanov, Brunota u'd Pineka.

Komandant je bil Milko. Jaz in Bruno sva bila tako vključena v tretjo četo tretjega bataljona Južnoprimorskega odreda, drugi vod. Opravili smo več akcij. Prisoten sem bil pri celotni borbi v Štanjelu. Takrat sem bil desetar in imel pod sabo 14 fantov. Iz Štanjela smo morali v treh v Volčji Grad, da bi dobili orožje. Tedaj so nas obkolili Nemci in smo se morali skriti. Nemci so tedaj požgali Lipo.

Potem so enote Južnoprimorskega odreda razdelili v druge brigade, Bruno in jaz sva šla v XVIII. brigado, Bazoviško, peti bataljon. To je bilo oktobra 44. Bruno je zbolel in šel domov, kjer ga je ujel Collotti. Vsi trije, ki so šli teden pred nama, so padli.

Napadali smo Rihemberk, komandant je bil Stjenka, tam sem našel nov mitraljez in sem zaradi tega postal strojničar, komandant pa je postal Drago Maslo. Namestnik komandanta je bil Just Pah'rjou s Kontovela.

V Biljah blizu Renč smo napadli kolono esesovcev. Just je bil komandant in smo uničili celo kolono, ki je hotela čez Vipavo. Samo če so bili navadni vojaki, si lahko delal ujetnike. Zaplenili smo nekaj dobrih mitraljezov (šarcev), ki so bili eden najbolj modernih nemških tipov orožja.

Potem smo dobili komandanta iz Kobjeglave, in sem moral nositi dokumente po vaseh (Nabrežina, Volčji Grad), z mano je bil Rihard Živec iz Koludrovice. To malo pred koncem vojne.

Ko se je končala vojna, sem se vrnil domov. Šel sem tudi v Trst. Ko je odšla jugoslovanska vojska iz Trsta, je bilo v vasi veliko razočaranje ... Veliko ljudi je odhajalo v partizane celo po končani vojni; leta 1946 so me prišli iskat domov obo-roženi neznanci, zato sem se odselil v Jugoslavijo. Šel sem delat v Kropo, Bosno, potem v Maribor, na Reko ... Dokončno sem se vrnil domov šele leta 1955."

Rajmund Prašelj - *Sonce* (1920)

Rajmund Prašelj je postal partizan takoj po padcu fašizma. Največ časa je bil pri Južnoprimorskem odred. Domov se je vrnil novembra 1944.

“Ko se je pri nas začela širiti osvobodilna ideja, sem bil vojak v Dalmaciji. Vključen sem bil v inženirski odred, kjer sem ostal dve leti. Postavljati smo morali mostove na rekah.

Ko je padel fašizem, sem bil doma zaradi dopusta. Že drugi dan sem šel s prijateljem, profesorjem Ukmarjem, v Komen. Tu je bila bivša kasarna karabinjerjev. Postal sem voznik komandanta bataljona. Ostali smo nekaj dni v bližini Gorice. Tu so nas napadli Nemci, a smo se rešili. Nato smo odšli na Vogrsko in smo se ustavili v Zaloščah, kjer je bilo skladišče z živili. Delil sem hrano partizanom, nisem pa šel nikoli na bojno črto. Tu sem ostal približno dva tedna, ko smo prejeli obvestilo, da so Nemci v Ajdovščini. Tedaj smo vse naložili na kamion in odpeljali proti Čavnu. Ko smo se bližali vrhu hriba, smo spet doživeli napad Nemcev. Ostal sem sam z dvema Prosečanoma. Na begu smo bili več dni. Medtem so Nemci požgali Komen. Pri Cerovljah sem se ločil od tovarišev in se vrnil domov.

Spet sem se z Ukmarjem vrnil v partizane spomladi 1944, vključili so me v Južnoprimorski odred. Prišli smo v bližino Cerknega, kjer so me vključili v topniški bataljon. Odločili so se, da napademo. Tu smo se spet rešili pred nemškim napadom. Jeseni 1944 sem se spet vrnil domov.

Hotel sem nadaljevati univerzitetni študij. Na Kontovelu sem se spet rešil pred Nemci, ki so prihajali na kontrolo po hišah. K sreči niso prišli v mojo hišo, saj bi me gotovo našli. Da bi si oddahnil pred Nemci, sem se preselil k teti v Trst, kjer sem tudi videl, kako so Nemci obesili talce.

Vrnil sem se domov, da bi lahko šel spet v partizane, tedaj pa je prišel prvi maj in vojne je bilo konec. Spominjam se, kako so Angleži porušili Vedetto na Vejni, kjer je bila nemška postojanka.

Videl sem angleški prihod na Kontovel. Potrebovali so domačina, ki bi znal dobro angleško, zato sem se ponudil in odšel z njimi.

Ko je bila jugoslovanska vojska v Trstu, sem bil komisar vlačilcev in ostal tu do konca okupacije.

Lepo so mi ostale v spominu domače ženske, ki so takrat peš v plenirjih nosile iz pristanišča na Kontovel plen z nemških ladij.”

Ljubo Štoka - *Vrhouc* (1923)

Ljubo Štoka je odšel v partizane takoj po padcu fašizma. Kmalu je bil ranjen, kljub temu je ostal v NOB do konca vojne.

“Takoj smo odšli, ko smo zvedeli, da je padla Italija. Ko sem bil pri Mirnu, sem bil ranjen. Globoke rane so mi zaprli s ‘klanfami’, zato sem se premikal s težavo. Ko so se mi rane nekoliko zacelile, so mi te klanfe pobrali in rane razkužili.

Veliko smo se morali premikati, saj je bil teritorij, na katerem smo delovali, obkoljen od Nemcev. Težko je bilo dobiti kaj za pod zob. Potem so me vključili v Idrijski odred in nato v Vojkovo brigado. Nosili smo mine v starem žaklju in smo se pomikali po gozdu. Tedaj nas je vodil Kontovelec Alojz Prašelj. Naenkrat se je žakelj zaradi teže pretrgal, mina je padla na tla. Več partizanov je tedaj umrlo, jaz, ki sem bil kakih deset metrov oddaljen od kraja eksplozije, sem bil ranjen v nogo. Spet sem se moral več časa skrivati po hišah, dokler nisem ozdravel. Večkrat sem se za las rešil pred nemškimi hajkami.

Potem so me vključili v minerski vod. Zadolženi smo bili, da postavljamo mine. Zato sem takrat opravil tudi tečaj.” (Ljubo se zelo dobro in podrobno spominja vseh tipov bomb in kako so bile sestavljene.)

“Več časa sem deloval v inženirskem odredu. Bil sem tudi desetar. Končno smo proti koncu aprila 1945 prebili nemško linijo. Nemci so se tedaj umikali in bežali. Ustavili smo se blizu Bohinja, kjer je bilo bolj mirno. Na koncu vojne smo prišli do okolice Tržiča.

Iz vojske so me pozneje odpustili, ker sem imel težave z nekim komisarjem čete. Zaradi neke neumnosti sem moral teden dni obsedeti v arestu. Čeprav sem bil po treh dneh izpuščen na zahtevo svojega komandanta in se mi je komisar javno oprostil, se je na koncu izteklo tako, da so me poslali domov. Še vedno čakam priznanje, ki mi ga nikoli niso dodelili. Mene in še koga so obrekovali na osnovi dejstev, ki jih ni bilo. To me je zelo zagrenilo, da sem še danes, po več kot petdesetih letih, razočaran zaradi tega.”

Josip Daneu - Činka (1911)

Josip Daneu, danes upokojeni zobotehnik s Kontovela, je dočakal padec Italije na Korziki kot italijanski vojak. Po napornem povratku preko Sardinije v Pozzuoli pri Neaplju, je srečal po apelu rojaka s Proseka Guerina Husuja.

“Guerino me je seznanil z osvobodilnim bojem na našem območju. Javil sem se v zbirnem centru v Neaplju, kjer so bili Slovenci, tako oficirji kot uradnice. Od tam smo se kmalu odpeljali v Gravino di Puglia, kjer so nas evidentirali in popisali naše izkušnje in znanje. Opremili so nas in nam razložili, kaj nas čaka v Dalmaciji.

Končno smo bili preko Visa pripeljani v osvobojeni Split. Dodeljen sem bil v bolnico 26. dalmatinske divizije. Tam sem nadomestil zobotehnika, ki je bil poslan v enoto vojne partizanske mornarice. Z divizijo, ki je delovala najprej v srednji Dalmaciji, na primer v Mostarju, Drnišu, Sinju in Kninu, sem odšel najprej v Šibenik, nato pa čez Liko, ki je bila najbolj razdejana med vsemi kraji, ki sem jih obredel, proti Reki. Za Reko so bile zagrizene bitke z Nemci pri Klani.

26. divizija je sodila v 4. jugoslovansko armado in je prišla v Trst približno teden po osvoboditvi, kot tudi nekatere druge prekomorske brigade. Moja enota je

šla najprej v Tržič, ki ga je bil zavzel IX. Korpus. Tudi tam sem ohranil svojo vlogo, po umiku partizanske vojske pa sem odšel na zobotehniški tečaj v Ljubljano, še vedno v uniformi.

Deloval sem v Opatiji, kjer sta bili vojna zobozdravstvena postaja in okrevališče. Demobiliziran sem bil šele novembra 1946, to je sedem let po odhodu v vojsko.”

VIRI

25. proslava obletnice osvoboditve, SPD Prosek-Kontovel, Trst 1970;

Rokopisno gradivo v lasti Marija Briščika;

Gradivo OZE pri NŠK;

Pogrebi borcev v openskem okraju, PDk, 17.11.1945;

Pogreb padlih borcev openskega okraja, PDk, 25.11.1945;

Odkritje spomenika padlim borcem na Kontovelu, PDk, 31.10.1947;

Izpolnili bomo oporoko padlih borcev z nadaljevanjem borbe za naše pravice, PDk, 4.11.1947;

Radoslav ISAKOVIČ RADE, *Kosovelova brigada*, Ljubljana 1973;

Jože KOREN, *Kontovel se s hvaležnostjo spominja svojih padlih*, PDk, 16.11.1997;

Potrđitev zvestobe izročilom NOB in spominu na padle, PDk, 18.11.1997;

Enciklopedija Slovenije.

Spomenik padlim ob praznovanju 50-letnice postavitve (16.11.1997)